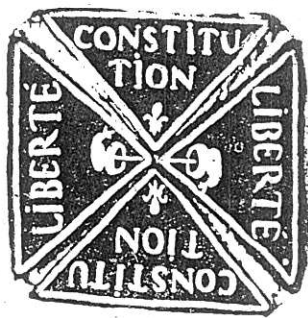

บทบาทของชาวนาในการปฏิวัติฝรั่งเศส

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ*

ในวาระที่เหตุการณ์การบุกทำลายคุกบาสติลผ่านพ้นไปครบ ๒๐๐ ปี ชาวฝรั่งเศสได้จัดงานเทศกาลเฉลิมฉลองใหญ่โตขึ้นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนและทั้งในวงการศึกษาและนอวงการศึกษา ความรับรู้ของชาวฝรั่งเศสรุ่นปัจจุบันที่มีต่อเหตุการณ์ปฏิวัติเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น แตกต่างกันไปตามภูมิหลังของแต่ละกลุ่ม หลายคนสนใจแต่เพียงว่าการฉลองวันชาติเป็นพิเศษกว่าปอื่น ๆ เพราะมีการผลิตของที่ระลึกออกจำหน่าย มีการเดินขบวนพาเหรดคึกคัก มีการแต่งแฟนซีด้วยเสื้อผ้าสมัยสองศตวรรษก่อน และที่สำคัญ คือมีการเชิญผู้นำจากหลายประเทศมาชื่นชมและรับรู้งานฉลองด้วย เมื่อฝรั่งเศสลงแรงกระตุ้นให้ทั่วโลกหันมาสนใจเรื่องราวของตนครั้งนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นโอกาสอันสมควรที่จะหยิบยกหัวข้อหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวปฏิวัติฝรั่งเศสขึ้นมาพิจารณาเพื่อเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าบทบาทของชาวนา (Peasantry) ในการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นที่แท้จริงเป็นอย่างไรและเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดของ ปี ๑๗๘๙ ทั้งนี้เพราะประเด็นดังกล่าวยังมีความเข้าใจสับสนกันอยู่

ในหมู่ผู้สนใจประวัติศาสตร์ยุโรป การปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นหัวข้อหนึ่งที่มีการศึกษากันมาก มีการวิเคราะห์แง่มุมและช่วงเวลาของการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ อย่างละเอียดลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามแม้เวลาจะผ่านไปสองศตวรรษแล้วการถกเถียงกันทางวิชาการก็ยังดำเนินอยู่อย่างเข้มข้น เอกสารชิ้นต้น

แต่ละชิ้นก็ให้ภาพได้แต่เพียงส่วนหนึ่งของทั้งหมดผู้อยู่ในเหตุการณ์เองก็ไม่รู้แจ้งเห็นจริงทุกสิ่งว่าเกิดอะไรขึ้น และเพราะอะไร ทั้งนี้ก็เช่นเดียวกับเหตุการณ์ทางการเมืองหลายเหตุการณ์ที่อุบัติขึ้นในปัจจุบัน ที่ไม่มีใครมองภาพรวมได้อย่างทะลุปรุโปร่ง นับได้ว่าเหตุการณ์ปฏิวัติครั้งนั้นเป็นแหล่งขุมทรัพย์ที่

* Ph.D (History), อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

๑ ดูภาพตัวอย่างได้จาก Newsweek และ Times July 24, 1989.

ทำทฤษฎีปัญหาของนักประวัติศาสตร์และผู้สนใจอย่างไม่รู้จบ แม้หลาย ๆ ประเด็นยังไม่มีการศึกษาจนได้ข้อสรุปที่ยอมรับกันได้ในวงกว้าง แต่ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของชาวนานี้ เราทราบว่าชาวนาซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดและดำรงชีวิตที่ลำบากยากแค้นกว่ากลุ่มอื่น ๆ ไม่ได้เป็นหน่วยกำลังในเหตุการณ์ที่คุบาสตีลที่ถือว่า เป็นวันเริ่มต้นของการปฏิวัติฝรั่งเศส หรือมีส่วนในเหตุการณ์วุ่นวายในกรุงปารีสในเวลาต่อมา แต่บทบาทของชาวนาในเขตชนบทซึ่งเห็นได้ชัดในเวลาหลังจากนั้นก็ไม่ได้เกิดจากการวางแผนมาก่อนหากแต่เป็นเพราะเหตุการณ์พาไปมากกว่า การเคลื่อนไหวของชาวนาดำเนินไปในลักษณะที่เป็นปฏิริยาลูกโซ่ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนโดยที่ผู้นำในการปฏิวัติไม่ได้คาดการณ์ไว้และควบคุมไม่ได้

ขณะเดียวกัน บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นด้วยว่า การประกาศยกเลิกระบบศักดินาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการก้าวพ้นจากระบบเก่า (Old Regime) ของฝรั่งเศส ไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการดำเนินการของนักปฏิวัติมาก่อน การประกาศเกิดจากความจำเป็นที่จะต้อง

ระงับความวุ่นวายในชนบทในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ แต่ผู้นำการปฏิวัติสร้างฉากราวกับการยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่ก่อความไม่เป็นธรรมในหมู่ชนส่วนใหญ่ของฝรั่งเศส เป็นจุดมุ่งหมายตามอุดมการณ์มาแต่เดิมทั้งสิ้น

หากพูดถึงสาเหตุของการปฏิวัติฝรั่งเศสแล้ว จะพบว่ามีความเกี่ยวพันหลายแนว บ้างพยายามจะมองว่าสถานะทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศสเพียบหนักกว่าประเทศยุโรปอื่น ๆ บ้างมองไปที่สถาบันทางการเมืองและการปกครองและบ้างมองไปที่โครงสร้างของสังคมเป็นหลักใหญ่ แต่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับผลของการปฏิวัติสองประการสำคัญ คือการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศของชนชั้นกลางหรือฐานันดรที่สาม และการที่ชนส่วนใหญ่ของประเทศ (คือ ชาวนา) หลุดพ้นจากพันธนาการที่ผูกมัดให้เป็นเบี้ยล่างของเจ้าของที่ดินที่เรียกว่า lord หรือ seigneur ตามระบบศักดินามานานหลายชั่วอายุ จากผลที่เกิดขึ้นนี้นักประวัติศาสตร์สกุลหนึ่งก็สรุปไปในแนวทฤษฎีมาร์กซิสต์ นั่นคือ การปฏิวัติที่เกิดขึ้นนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะความขัดแย้งในสังคมได้ดำเนินมาถึงจุดแตกหักจุดหนึ่งของเส้นทางประวัติศาสตร์แล้ว เพื่อเปิดทางให้ชนชั้นกลางได้อำนาจในการบริหาร แต่

อีกสกุลหนึ่งมองว่า ข้อที่น่าพิจารณาก่อนอื่น คือ ชนชั้นกลางที่ทำการปฏิวัติฝรั่งเศสขณะนั้น ได้แก่ เจ้าของที่ดิน ข้าราชการ เจ้าของร้านค้ารายย่อยและนักกฎหมาย หาใช้นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม หรือผู้ประกอบการลงทุนไม่ บุคคลกลุ่มนี้หลายคนเข้ารับราชการในตำแหน่งที่ใช้เงินซื้อหามา (venal offices) และพบว่าไม่ได้รับผลประโยชน์ตามที่เคยคาดไว้ ทั้งการทำงานก็มีอุปสรรคขัดข้องจากระบบการบริหารที่ไม่คล่องตัวและการขัดขวางจากขุนนางที่มีเชื้อสาย (The Robe vs. The Sword) ฉะนั้น น่าจะเป็นว่าเมื่อเกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส ชนชั้นกลางไม่ได้เป็นชนกลุ่มใหม่ที่ปรากฏขึ้นในสังคมแต่เป็นกลุ่มชนที่เข้ามามีบทบาทในกลไกของรัฐบาลแล้ว แต่ไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ต่างหาก สภาวะตอนนั้นไม่ใช่สภาวะที่ชนชั้นกลางกำลังจะปรากฏตัวในกลไกการบริหารงานของรัฐ (rising bourgeoisie) แต่เป็นช่วงที่ชนชั้นกลางกำลังตกอับและคิดหาทางออก^๒ (decli-

ning bourgeoisie) อย่างไรก็ดี บทความนี้มีได้มุ่งที่จะสนับสนุนหรือโต้แย้งการตีความทั้งสองแนว แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าผลของการปฏิวัติอย่างหนึ่งคือการเลิกลัทธิอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ที่สืบทอดมาจากระบบเศรษฐกิจแบบแมนเนอร์ (manorial system) ในสมัยศักดินา นั้น แท้จริงแล้วชนชั้นกลางไม่ได้วางแผนว่าจะประกาศล้มเลิก เพราะจะเป็นการกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของตนด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะศึกษาเรื่องราวและบทบาทของชาวนาที่มีผลต่อการตัดสินใจของชนชั้นกลางที่นำการปฏิวัติ ในการประกาศยุติระบบอภิสิทธิ์ซึ่งปรากฏให้คนทั่วไปคิดว่าเป็นชัยชนะของฐานันดรที่สามร่วมกัน

ก่อนอื่น ควรจะต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มชนที่เรียกว่าชาวนา (Peasantry) ในฝรั่งเศสสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ พอเป็นสังเขป เพราะชนกลุ่มนี้มีการแบ่งลำดับชั้นของสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมย่อยลงไปอีกและผู้ที่อยู่ในระดับสูงๆ ก็เรียกได้ว่าเป็นชนชั้นกลางด้วยในขณะเดียวกัน

^๒ ศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิด ๒ สกุลได้จากงานของนักประวัติศาสตร์ ๒ คน คือ Georges Lefebvre, *The Coming of the French Revolution*. (paperback edn, New York, 1957) หนังสือเล่มนี้ปรากฏครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๙๓๙ ในชื่อ *Quatre-Vingt-Neuf* และรัฐบาลวิชี่ (Vichy) ถือว่าเป็นงานเขียนที่เป็นภัยต่อความมั่นคง มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษปี ๑๙๔๗ และจำหน่ายได้อย่างรวดเร็ว ส่วนแนวความคิดที่โต้แย้งกรอบของมาร์กซิสต์ เล่มสำคัญเล่มหนึ่งคือ Alfred Cobban, *The Social Interpretation of the French Revolution*. (London, 1962).

การต่อสู้เพื่อสิทธิชนชั้นในสังคมฝรั่งเศส
ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งมีชาวนา พระและชนนาง แสดง
ให้เห็นว่าชาวนาต้องแบกรับภาระค้ำชูฐานันดรที่
เหนือกว่าและยังถูกซ้ำเติมด้วยชนกและกระต่ายที่
เข้ามาจิกพริ้วไรของคนโดยไม่ยั้งมือไปจับหรือฆ่า
แกงเลย

จากประชากร ๒๘ ล้านคน ของฝรั่ง
เศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น^๓ กว่าร้อยละ ๘๐
จัดว่าอยู่ในอาชีพชาวนา^๔ Abbé Sieyès ผู้

โต้งตั้งจากงานเขียนเรื่อง **What is the Third Estate?** กล่าวว่ามียิ่ง ๙๖% แต่จำนวนที่ดินที่ใช้เพาะปลูกได้อยู่ในมือชาวนาเพียงหนึ่งในสามของที่ดินทั้งหมด^๕ ที่เหลือเป็นของขุนนาง วัก และ ชนชั้นกลาง ซึ่งจะไม่ลงแรงทำประโยชน์จากที่ดินเอง แต่มักจะชอยออกเป็นผืนเล็ก ๆ แล้วให้ชาวนาเช่าทำกิน หรือไม่ก็มอบให้ชาวนารายใหญ่จัดการควบคุมการเช่าช่วงต่อ แล้วส่งผลประโยชน์ให้ตนเป็นคราว ๆ ไป ที่ควรสังเกตคือ คนที่เป็นเจ้าของที่ดินไม่ได้จำกัดอยู่กับสองฐานันดรแรก ผู้ที่มีฐานะเป็น lord หรือ seigneur ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จะเป็นชนชั้นกลางหรือชาวนาร่ำรวยก็ได้ ดังที่ปรากฏว่าชนชั้นกลางคือเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ในเขตชนบททางตอนใต้^๖ ลักษณะของระบบศักดินาที่แปรเปลี่ยนไปจากสมัยกลางก็คือตัวบุคคลนั่นเอง แต่สิทธิต่างๆ ที่ lord หรือ seigneur เคยมียังคงอยู่ ในแง่หนึ่งจึงถือวาระบบศักดินา

^๓ Peter Jones, "The Peasants' Revolt?" **History Today** Vol. 39 May 1989, p. 15.

^๔ George Rudé, **Ideology and Popular Protest** (New York : Pantheon, 1980) p. 104.

^๕ Peter Jones, **Op. cit.**, p. 15.

^๖ Alfred Cobban, **A History of Modern France** Vol. 1 (Harmondsworth : Penguin, 1977), p. 155.

จากสมัยกลางยังสืบต่อมา เมื่อเป็นเช่นนั้นใน เวลาต่อมาชาวนาาก็ไม่พอใจ seigneur มากขึ้น เพราะหน้าที่ที่ seigneur เคยมีในครั้งกระโน้น ก็แทนที่ด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ จนไม่เห็นว่ seigneur ทำอะไร และทำไมถึงควรได้รับ อภิสิทธิ์ต่าง ๆ

สำหรับลำดับชั้นของชาวนานั้น ระดับ บนสุด คือ ชาวนารายใหญ่ซึ่งเก็บค่าเช่าและ แบ่งผลประโยชน์กับผู้เช่ามากกว่าที่จะลงมือ เพาะปลูกเอง กลุ่มนี้ที่เรียกว่า coqs de village เทียบเท่ากับพวกกุลัก (kulaks) ของ รัสเซียมีอยู่ประมาณ ๖ แสนคน^๓ ถัดลงมา เป็นพวกที่มีที่ดินผืนเล็ก ๆ (laboureurs) แต่ ไม่สามารถผลิตพืชผลเหลือพอจะไปขายที่ ตลาดได้ พวกที่สามซึ่งมีอยู่จำนวนมาก คือ ผู้เช่าที่เพาะปลูกและแบ่งผลผลิตส่วนหนึ่งให้ เจ้าของที่ดิน (sharecroppers or métayers) มีฐานะยากจนจนเกือบจะไม่แตกต่างจากพวก ที่รับจ้างทำไร่และรับค่าแรงเป็นวัน ๆ (journa- liers) พวกระดับล่างสุดนี้ต้องใช้แรงกายใน การทำงาน ขณะที่ชาวนารายรวยใช้แรงงาน สัตว์ประเภท ม้า ลา และวัว และนอกจาก จะรับจ้างเป็นรายวันแล้ว พวกนี้มักจะย้ายถิ่น

ไปตามฤดูกาลเพื่อหางานทำ จึงดำรงชีวิต ปะปนอยู่กับพวกคนพเนจรร้อนเร่ขอทาน และพวกต้องโทษเล็กๆ น้อยๆ ด้วย

วิธีการเพาะปลูกของชาวฝรั่งเศสสมัย นั้น โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือและภาค ตะวันออก มักจะแบ่งเป็นแปลงแคบๆ ยาวๆ และใช้ระบบที่เรียกว่า การปลูกพืช ๓ แปลง แปลงแรกเอาไว้ปลูกข้าวสาลีในฤดูหนาว

ภาพสตรีสามคนที่แสดงชนชั้นในสังคม ฝรั่งเศสประกอบด้วยหญิงชาวนา ภรรยาขุนนาง และแม่ชีเช่นเดียวกับการ์ตูนล้อฝ่ายชาย หญิง ชาวนามีสถานะต่ำสุดและต้องแบกรับอีกสอง ฐานันดร

^๓ William Doyle, *Origins of the French Revolution*. (London : Oxford University, 1982), p. 193.

แปลงที่สองไว้ลงพืชในฤดูใบไม้ผลิ และอีกแปลงจะทิ้งว่างเปล่า ๑ ปีเพื่อรอให้ดินฟื้นตัว เพราะฉะนั้นทุก ๆ ปีจะมีแปลงหนึ่งทิ้งว่าง หมุนเวียนกันไป ถ้าจะว่าไปแล้วชาวนาสมัยก่อนใช้เนื้อที่เพาะปลูกมากกว่าปัจจุบันในการที่จะได้ผลผลิตจำนวนเท่ากัน ปรากฏว่าที่ดินทั้งหมดที่ถูกทิ้งว่างในแต่ละปีมีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของที่เพาะปลูกทั้งหมด ปัญหาหนึ่งที่ไม่น่าเกิดขึ้นก็คือ การขาดแคลนที่ดินทำกิน (land hunger)^๔

นอกจากความนิยมใช้ระบบการเพาะปลูกแบบ ๓ แปลงแล้ว พืชที่ใช้ปลูกหมุนเวียนกันก็จะเป็นไปตามที่เคยปลูกกันมา ไม่กล้าจะทดลองเปลี่ยนแปลงอะไรนัก ที่ดินที่ปล่อยให้ว่างนั้นชาวบ้านจะรับรู้กันว่าเป็นที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกันได้ เช่นเป็นที่เลี้ยงสัตว์ หรือ เป็นที่ที่ใครสามารถเข้าไปเก็บเมล็ดข้าวที่ตกหล่นหลังเก็บเกี่ยว (gleaning) สิทธิในการใช้ที่ดินร่วมกันนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วคน (common rights) ซึ่งในระยะหลัง ๆ สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวนารายใหญ่ หรือนายทุนที่ต้องการพัฒนาระบบการ

เกษตร เพราะมองว่าการคงไว้ซึ่งสิทธิของชาวบ้านในการเข้ามาเก็บเศษฟางหรือเมล็ดข้าวหลังการเก็บเกี่ยวของตน หรือเข้ามาใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์นั้นขัดขวางการพัฒนาการเกษตรขนาดใหญ่

การที่พลเมืองส่วนมากต้องเช่าที่ดินทำกินนี้ ทำให้ชาวฝรั่งเศสแทบทั้งหมดในชนบทต้องผูกพันกับเจ้าของที่ดินที่เรียกว่า seigneur ในลักษณะที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมา เมื่อวันเวลาผ่านไป seigneur นั้นอาจเป็นชนชั้นสูง หรือชนชั้นกลางที่ร่ำรวยก็ได้ ผู้ที่อยู่ในฐานะ seigneur จะมีสิทธิบางประการ (feudal or seigneurial rights) ซึ่งแยกประเภทได้ดังนี้

๑. สิทธิตามตำแหน่ง คือ ผู้ที่เป็น seigneur จะได้รับเกียรติให้มีที่นั่งพิเศษ และมีตราประจำตระกูลติดอยู่ในโบสถ์ของชุมชนที่ปราสาทหรือคฤหาสน์ (manor house หรือ mansion) ก็จะมีกรงนกพิราบ^๕ และเครื่องใช้ศทางลม สัญลักษณ์ของ seigneur นั้นดูเหมือนว่าไม่สำคัญนัก แต่ช่วงที่เกิดการลุกฮือของชาวนา ปรากฏว่าสัญลักษณ์เหล่านี้ถูก

^๔ Peter Jones, *Op. cit.*, p. 15.

^๕ สิ่งที่ทำให้ชาวนารายย่อยขมขื่นมากอย่างหนึ่ง คือ นกที่ seigneur เลี้ยงเข้าไปทำลายพืชไร่ของตนโดยไม่สามารถป้องกันอะไรได้

กระชากทั้งและเหยียบย่ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านทั่วไปไม่ได้มองว่าเป็นสิ่งเล็กน้อยเลย

๒. สิทธิทางการปกครอง คือ มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในเขตของตน โดยมีสิทธิตั้งหน่วยงานที่เป็นทั้งตำรวจ และผู้พิพากษาในขณะเดียวกัน ซึ่งทำให้การฟ้องร้อง seigneur ของชาวนาอยู่ในภาวะเสียเปรียบเสมอมา

๓. สิทธิประโยชน์อื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่

๓.๑ สิทธิในการล่าสัตว์ จับสัตว์ (game hunting) ซึ่งเป็นสิทธิประเภทหนึ่งที่แบ่งสถานะของชาวฝรั่งเศสอย่างชัดเจน ในขณะที่ seigneur สามารถล่าสัตว์ จับสัตว์ได้ โดยอิสระ คนยากจนจะล่าสัตว์มาเป็นอาหารก็ไม่ได้ จะจับนกหรือดักกระต่ายของ seigneur ที่มาทำลายพืชไร่ของตนก็ไม่ได้

๓.๒ สิทธิในการเลี้ยงนกพิราบ กระต่าย โดยปล่อยให้หาอาหารกินได้ในที่ของชาวนา

๓.๓ สิทธิในการผูกขาดการเป็นเจ้าของโรงสีข้าว เตาอบ และเครื่องบีบผลองุ่น

ซึ่งชาวนารายย่อยต้องมาใช้ และเสียค่าธรรมเนียม (banalités)

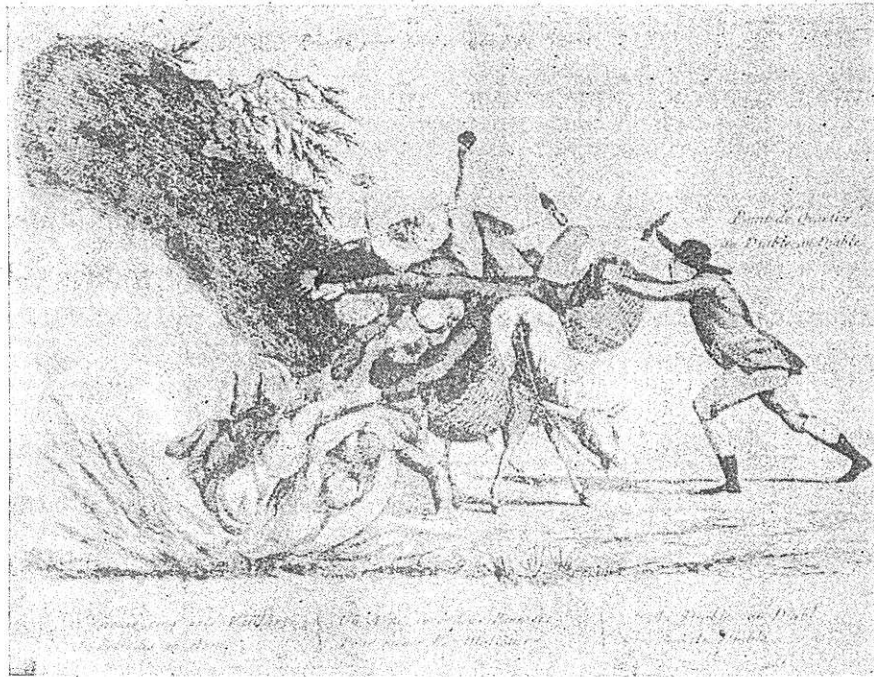
๓.๔ สิทธิในการปลูกต้นไม้เรียงรายสองข้างทางในถนนที่ไม่ใช่ถนนหลวง (King's highways) โดยสามารถปลูกลำเข้าไปในที่ของชาวนาได้^{๑๐}

๓.๕ สิทธิในการเก็บภาษีบางประเภท (feudal dues) ในรูปของเงินสด หรือ ผลผลิต อัตราจะแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น เช่น ในเขต Burgundy และ Brittany^{๑๑} เก็บในอัตราที่แพงมาก และมีหลายประเภท ทั้งนี้รวมถึงสิทธิการเก็บค่าใช้ถนนและทางน้ำ การนำของมาขายที่ตลาดด้วย

นอกจากเงินหรือผลผลิตที่ชาวนาต้องเสียแก่เจ้าของที่ดินแล้ว ชาวนายังต้องเสียภาษีให้รัฐที่เรียกว่า taille ซึ่งเป็นภาษีทางตรง ผู้ที่ได้รับการยกเว้นส่วนใหญ่ คือฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ และผู้ที่อยู่ในเมือง และยังคงเสียภาษีทางอ้อมซึ่งเป็นภาระที่หนักมากสำหรับคนจนที่รายได้น้อย โดยเฉพาะภาษีเกลือ (gabelle) เพราะการขายเกลือเป็นการผูกขาดของรัฐบาล และภาษีจากสินค้านำอุปโภคบริโภคอื่น ๆ เช่น เหล้าองุ่น ยาสูบ เทียน และสบู่

^{๑๐} Georges Lefebvre, *The Coming of the French Revolution* (tr.) (Princeton : Princeton University, 1979), p. 138.

^{๑๑} Doyle, *Op. cit.*, p. 196.

ภาพความฝันของชาวนา ค.ศ. ๑๖๘๕ แสดงให้เห็นถึงชาวนากำลังแก้แค้นเจ้าหน้าที่สรรพากรที่กำลังรัดเก็บภาษีและรุมทึ้งลาที่อุตสาหกรรมเก็บเงินเข้ามาได้ ด้วยการผลักพวกเจ้าหน้าที่เหล่านั้นให้เป็นเหยื่อของชาวนาในนรก

เป็นต้น^{๑๒} นอกจากเงินที่ต้องเสียให้แก่รัฐแล้ว ชาวนายังต้องทำหน้าที่บางอย่างด้วย เช่น ถูกเกณฑ์เป็นทหาร หรือเป็นแรงงานซ่อมถนนหนทาง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ชาวนายังต้องเสียภาษีที่เรียกว่า tithe ให้แก่องค์กรศาสนา ซึ่งก็คือ ภาษีบำรุงวัดในท้องที่ในรูปของพืชผลประเภทข้าวต่าง ๆ เช่น ข้าวสาลี ข้าว

บาร์เลย์ ข้าวโอต (โดยทั่วไปประมาณหนึ่งในสิบของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้) ภาษีชนิดนี้ก่อความทุกข์ยากให้แก่ผู้เพาะปลูกมาก เพราะการเรียกเก็บภาษีแบบนี้ ผู้เก็บจะมาเก็บเกี่ยวเอง บางครั้งก็มาซ้ำทำให้ชาวนาไม่มีฟางซึ่งเป็นวัสดุอย่างเดียวที่รู้จักมาทำปุ๋ย และไม่สามารถปรับพื้นที่ให้ราบเรียบได้^{๑๓}

^{๑๒} Jan de Vries, *The Economy of Europe in an Age of Crisis, 1600-1750*. (Cambridge : Cambridge University, 1978), p. 65.

^{๑๓} Lefebvre, *Op. cit.*, p. 135.

ทั้งหมดนี้คงพอเพียงแก่การเข้าใจใน
ภาระที่ชาวนาแบกรับอยู่ ในขณะที่ฐานันดร
ที่ ๑ และ ๒ แทบจะไม่ต้องรับภาระด้านภาษี
อะไรเลย เพราะเมื่อใดที่เสนาบดีคิดจะเก็บ
ภาษีที่มีผลบังคับกับทุกคน ก็จะพบกับปฏิ
กิริยาทันทีจนเสนาบดีถูกปลดไปคนแล้วคน
เล่า^{๑๔} ส่วนพวกชนชั้นกลางและผู้ใช้แรงงาน
ในเมืองนั้นได้รับความกระทบกระเทือนจาก
ภาษีทางอ้อมเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ได้รับรู้สึก
เดือดร้อนกับการเรียกเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ
ที่สืบทอดมาจากระบบศักดินาค้วย

ชาวนาฝรั่งเศสต้องทนกับสภาพเช่นนี้
มานาน และการประท้วง seigneur ก็เกิด
ขึ้นเป็นหย่อม ๆ และต่างวาระกัน^{๑๕} การก่อ
ความวุ่นวายอย่างพร้อมเพรียงและในบริเวณ
กว้างไม่เกิดขึ้นเพราะชนชั้นกลางไม่รวม
ตระหนกในความทุกข์นั้นด้วย คำถามที่ว่า
ทำไมการโค่นล้มระบบศักดินาจึงทำสำเร็จใน
ค.ศ. ๑๗๘๙ จึงเป็นคำถามที่น่าหาคำตอบ
เป็นอย่างยิ่ง

คำตอบที่กระชับที่สุด คือ เหตุการณ์
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล่วงหน้าได้สร้างสภาพความ
พร้อมให้เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม จนทำให้
Lefebvre ระบุอย่างมั่นใจว่าเดือนกรกฎาคม
- สิงหาคม ๑๗๘๙ เป็นช่วงของการปฏิวัติ
ของชาวนา^{๑๖}

ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เสนา
บดีคลังของฝรั่งเศสพยายามแก้ไขระบบการ
เงินของประเทศ เพราะสงครามต่าง ๆ ที่
ฝรั่งเศสเข้าไปพัวพันนั้นทำให้สถานการณ์
ทางการเงินน่าวิตก ข้อเสนอให้มีการเฉลี่ย
การรับภาระให้ทั่วกันนั้นไม่เป็นผลสำเร็จ
แต่การที่จะพึ่งพาเงินภาษีของชาวนาจะไม่
เพียงพออีกแล้ว ฝรั่งเศสจำต้องหาทางออก
ให้ได้ หากทว่าในช่วง ค.ศ. ๑๗๓๐-๑๗๗๐
เป็นช่วงที่การเก็บเกี่ยวได้ผลดี การค้าโพ้น
ทะเลขยายตัว วิกฤตการณ์จึงยังไม่เกิดขึ้น
แต่เมื่อช่วงเวลานั้นผ่านไป และฝรั่งเศสเข้าไป
ช่วยเหลืออาณานิคมของอังกฤษในทวีป
อเมริกาปฏิวัติแยกตัวจากอังกฤษอีก สถาน

^{๑๔} De Vries, *The Economy of Europe.*, p. 201.

^{๑๕} ดูเรื่องความไม่พอใจ seigneur จนมีการฟ้องร้องเป็นคดีความตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘
ได้จาก Hilton Lewis Root, "Challenging the Seigneurie : Community and Contention
on the Eve of the French Revolution," *The Journal of Modern History*.
Vol. 57 December 1985, pp. 652-681.

^{๑๖} George Rudé, *Ideology and Popular Protest*, p. 112.

การณ์ทางการเงินก็กลับยุ่งยากหนักขึ้น ประจวบกับการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลมาตลอดในช่วง ค.ศ. ๑๗๗๐-๑๗๗๘ ยิ่งข้าวหลายแห่งว่างเปล่า และในฤดูใบไม้ผลิของ ค.ศ. ๑๗๗๕ ฝนแล้งจนพืชพันธุ์เสียหาย ชาวบ้านต้องฆ่าสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและยังเกิดโรคระบาดสัตว์กระหน่ำฆ่าในเวลาต่อมาอีก^{๑๗} ส่วนอุตสาหกรรมก็อยู่ในภาวะทรุดโทรมจนต้องลดจำนวนคนงาน การจ้างงานในเมืองลดน้อยลงจนผู้คนจากชนบทไม่กล้าอพยพเข้ามาเป็นแรงงาน ส่วนคนที่มั่งงานอยู่ก็รับค่าแรงต่ำเกินกว่าจะสู้กับราคาอาหารที่สูงขึ้นทุกที ใน ค.ศ. ๑๗๘๘ เกิดฝนตกชุกในฤดูร้อนจนพืชเน่าเสียหาย และพอลงถึงฤดูหนาวตอนปลายปี อากาศหนาวจัดมากจนทำลายพืชพันธุ์ที่ปลูกไว้ในฤดูใบไม้ร่วง เช่น องุ่น มะกอก และ เกาลัด ดังนั้น สภาพทั่วไปของฝรั่งเศสเมื่อก้าวเข้าสู่ปี ๑๗๘๙ ก็คือการเผชิญกับอากาศที่หนาวเย็นจัด พลเมืองทั้งในเมืองและชนบทตกงานเป็นจำนวนมาก ความเดือดร้อนกระจายไปทั่ว มีการก่อความไม่สงบขึ้นบางแห่งนับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์

เช่นที่ Dauphiné, Provence, Toulon และ Marseilles ^๕ ทั้งนี้เพราะราคาขนมปังสูงมาก^{๑๘} เพราะนอกจากจำนวนคนว่างงานสูงแล้ว การที่ผลเก็บเกี่ยวของปี ๑๗๘๘ ตกต่ำทำให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหาร ความยากจนปรากฏชัด จำนวนคนเร่ร่อนขอทานก็ทวีตามไปด้วย

ความยากลำบากในการดำรงชีวิตที่เพิ่มขึ้นทุกวันทำให้พวกเขาวนวยิ่งรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อพันธะที่ผูกมัดตนอยู่กับระบบศักดินา เพราะชนชั้นอื่นพยายามช่วยตัวเองด้วยการบีบคั้นผู้เช่าที่เพาะปลูกมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้เงินเต็มเม็ดเต็มหน่วย ชาวนารายใหญ่บางรายถึงกับจ้างคนที่ชำนาญในการเก็บภาษีโดยเฉพาะ และถ้ามีการบิดพลิ้วก็พร้อมที่จะดำเนินคดีกับผู้เช่าที่รายย่อย นอกจากจะเก็บภาษีต่างๆ ตามธรรมเนียมปฏิบัติของ seigneur แล้วบางคนยังพยายามรื้อฟื้นสิทธิเก่าๆ ที่ขุนนางเจ้าของที่ดินเคยทำในอดีต เช่น mortmain ซึ่งเป็นการยึดที่ดินที่ให้ชาวนาเพาะปลูกคืนมาทันทีที่ชาวนาที่ทำอยู่สิ้นชีวิตลง^{๑๙}

^{๑๗} Peter Jones "The Peasants' Revolt?" pp. 17-18.

^{๑๘} Georges Lefebvre, *Op. cit.*, p. 146.

^{๑๙} De Vries, *Op. cit.*, p. 65.

นอกจากอภิสิทธิ์ตามระบบศักดินา ชาวนารายย่อยก็ไม่พอใจกับระบบการเกษตรแบบใหม่อีกประการหนึ่งด้วย กล่าวคือ นับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ที่เรียกว่าฟิซิโอแครต (Physiocrats) ก็ได้เสนอวิธีการปรับปรุงการผลิตให้ได้ผลเพิ่มขึ้น ข้อเสนออย่างหนึ่งก็คือ การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยไม่ปล่อยให้เกิดที่ว่างเปล่าที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ เช่น ใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เพราะจะได้ประโยชน์ไม่เต็มที่ ดังใน ค.ศ. ๑๗๖๗ ได้มีกฎหมายให้ล้อมรั้วที่ดิน^{๒๐} แต่การปิดป่าที่เคยให้ชาวบ้านเข้าไปเก็บฟืน หรือตัดไม้เอาไปซ่อมบ้านเรือนและทำเครื่องมือเครื่องใช้ได้อย่างเสรีนั้น เริ่มปิดมาบ้างแล้วตั้งแต่กอลแบร์ (Colbert) เสนาบดีของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ออกกฎหมายใน ค.ศ. ๑๖๖๙

"Lords denied the right of vacant pasture on their own lands, while continuing to send their herds on to lands belonging to peasants."^{๒๑}

ความเจ็บซ้ำของชาวนายังมีมากขึ้น เพราะเจ้าของที่ดินปล่อยสัตว์รุกป่าเข้ามาในที่ของตน หรือเข้ามาล่าสัตว์โดยอ้างสิทธิดัง

ก่อนเก่า ส่วนพวกชาวนากลับถูกปฏิเสธรสิทธิอันเคยมีมาแต่เดิมอันเนื่องมาจากระบบการเกษตรแบบใหม่

เมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจแสดงอาการว่าจะต้องได้รับการเยียวยาอย่างฉับพลัน เสนาบดีของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็พยายามเสนอมาตรการในการแก้ไขหลายข้อแต่ก็ได้รับการคัดค้านจากคณะขุนนางในแคว้นต่างๆ (Parlements) โดยเฉพาะคณะขุนนางแห่งกรุงปารีส และยังบังคับให้พระเจ้าหลุยส์เรียกประชุมสภาฐานันดรแห่งชาติ (Estates-General) ซึ่งไม่เคยประชุมมา ๑๗๕ ปีแล้ว (ครั้งสุดท้ายที่ประชุมคือใน ค.ศ. ๑๖๑๔) ในช่วงเวลานี้ถือว่าการปฏิวัติของชนชั้นขุนนาง (aristocratic revolution) ต่อสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ปี ๑๗๘๗ พวกขุนนางคาดว่าในที่สุดชัยชนะก็จะเป็นของกลุ่มตน เพราะสถานการณ์ตามประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาผลประโยชน์ของชนชั้นสูงอยู่แล้ว โดยการลงคะแนนเสียงตามฐานันดร ไม่ใช่ตามจำนวนผู้แทนที่เข้าประชุม พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ทรงตกลงให้เรียกประชุมสภาในเดือนพฤษภาคม ๑๗๘๙ ระหว่างนั้นก็ให้

^{๒๐} Cobban, *Op. cit.*, p. 154

^{๒๑} Georges Lefebvre, *The Coming of the French Revolution*, p. 141.

ฐานันดรต่างๆ ไปเตรียมหาข้อมูลที่ต้องการเสนอต่อสภา จากนั้นเองชาวฝรั่งเศสทั่วประเทศก็ตื่นตัว รู้สึกว่าความทุกข์กำลังจะได้รับการบักเบ้าแล้ว จึงช่วยกันรวบรวมเรื่องร้องทุกข์ (cahier de doléances หรือ list of grievances) เพื่อให้ผู้แทนของฐานันดรที่สาม^{๒๒}

การที่จะมีการประชุมสภาฐานันดรแห่งชาติและการให้ประชาชนรวบรวมเรื่องราวร้องทุกข์ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้น เพราะชาวนาซึ่งแบกภาระอย่างหนักหน่วงตลอดมาคิดว่าต่อไปสิ่งที่ร่ำร้องให้เลิกล้มมานานจะเป็นจริง ดังนั้นนับแต่ต้นปี ๑๗๘๙ ชาวนาก็หยุดเสียภาษีแทบทุกประเภท^{๒๓}

ในขณะที่ชาวนามีความหวังว่าในไม่ช้าเศรษฐกิจจะดีขึ้น และความยากแค้นต่างๆ ก็จะโอบน้อมไปกับคำร้องทุกข์ ชนชั้นกลางซึ่งเป็นผู้แทนของฐานันดรที่สามก็ประสบปัญหาที่ชนนางชั้นสูงเกี่ยวกับการลงคะแนน

เสียงในสภานในที่สุดชนชั้นกลางก็แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบด้วยการแยกไปตั้งสภาแห่งชาติขึ้น (National Assembly) ซึ่งในช่วงนี้นักประวัติศาสตร์บางคนถือว่าเป็นช่วงการปฏิวัติของชนชั้นกลาง (Bourgeois Revolution) ต่อชนชั้นสูง เหตุการณ์ดำเนินต่อไปจนกระทั่งความหวาดระแวงของชนชั้นกลางและกรรมกรในกรุงปารีสที่มีต่อท่าทีของพระเจ้าหลุยส์ ทำให้เกิดเหตุการณ์วันที่ ๑๔ กรกฎาคม นั่นคือ การที่ฝูงชนบุกเข้าไปปลดปล่อยนักโทษจากคุกบาสติล เมื่อข่าวความวุ่นวายจากกรุงปารีสกระจายออกสู่ชนบท ชาวนาเริ่มหัวนั้วและหวาดวิตกว่าความทุกข์ที่อุทิศให้รวบรวมเขียนใน cahier de doléances นั้นในที่สุดก็คงไม่มีใครมาเอาใจใส่แก้ไขบักเบ้าให้ ทั้งยังเกิดข่าวลือว่ามีโจรผู้ร้ายที่เรียกว่า “brigands” กำลังออกกระจายปล้นทรัพย์สินของหมู่บ้านต่างๆ ถ้าชาวนาขัดขึ้นทรัพย์สินไม่ว่าไร่นาหรือสัตว์เลี้ยงก็จะตกอยู่ในภาวะอันตราย ยิ่งข่าวก็อาจถูกเผาได้^{๒๔}

^{๒๒} งานเขียนที่โด่งดังของ Abbé Sieyès เรื่อง *What is the Third Estate?* ก็เขียนขึ้นในวาระนี้ และคำว่า ‘Third Estate’ ก็แพร่หลายไปทั่วทุกหนทุกแห่ง นักเขียนชาวอังกฤษชื่อ Arthur Young บันทึกว่า ขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ในฝรั่งเศสช่วงนั้น เขายังต้องตอบว่าเป็น ‘third estate’ ด้วยเมื่อถูกถาม ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัย George Rudé, *The Crowd in the French Revolution*, p. 110.

^{๒๓} Doyle, *Origins of the French Revolution*, pp. 199–200.

^{๒๔} Lefebvre, *Op. cit.*, p. 145.

สิ่งที่น่าพิจารณาคือ บทบาทของ
ชาวนาในลักษณะเป็นความเคลื่อนไหวทั่ว
ประเทศเกิดขึ้นในช่วงนี้ของ ค.ศ. ๑๗๘๙
ซึ่งเป็นช่วงเวลาภายหลังจากเหตุการณ์คุก
บาสทิลลันเอง เพราะความสับสนวุ่นวายใน
เมืองหลวงได้แพร่่ออกสู่ชนบท แต่การที่
‘ข้าว’ ต้องเดินทาง ทั้งข้าวสาลีข้าวจริงจึง
สับสนปนเปกันก่อความหวาดวิตกไปทั่ว และ
เมื่อข้าวสาลีเกี่ยวกับ brigands แพร่สะพัดออก
ไปอีก ผู้คนทั้งหลายจึงโยงเรื่องนี้กับแผนการ
แก้แค้นของชนชั้นขุนนาง (aristocratic
conspiracy) ซึ่งเคยร่วมมือกับชนชั้นกลาง
ทำหายอำนาจกษัตริย์ แต่การนี้ได้กลายเป็น
ว่าชนชั้นกลางกลับแยกออกไปตั้งสภาแห่งชาติ
ขึ้น

ก่อนที่จะเกิดความวุ่นวายในชนบทจน
Lefebvre เรียกว่าเป็นช่วงของการปฏิวัติชาว
นา นั้น เราควรจะพิจารณาเรื่อง brigands
สักเล็กน้อยว่า เป็นใคร เพราะบทบาทของ
ชาวนาในช่วงเวลานั้นมีปัจจัยสำคัญมาจาก
ข้าวสาลี ซึ่งก่อให้เกิดความหวาดกลัวอย่าง
มากในหมู่ชาวชนบทจนนักประวัติศาสตร์
เรียกช่วงเวลานี้ว่า “The Great Fear”

“So, fear and rumor were potent
springs of collective behavior that
marked the whole course of the French
Revolution.”^{๒๕}

ถึงที่ได้กล่าวแล้วว่า ฝรั่งเศสเข้าสู่ปี
๑๗๘๙ ในขณะที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ
กำลังทรุดหนักเพราะการเก็บเกี่ยวไม่ได้ผล
และอากาศหนาวจัด คนงานไม่ได้ทั้งใน
เมืองและชนบท ผู้ที่เคยรับจ้างไปวัน ๆ หนึ่ง
จึงต้องเดินทางเร่ร่อน ขอดทานไปตามทาง
และนี่คือที่มาของ brigands ซึ่งหาใช่โจร
ตามทางหลวงหรือนักโทษที่หลบหนีออกมา
ไม่ แต่การเล่าแพร่สะพัดจากตลาดของหมู่บ้าน
ซึ่งเป็นที่ที่ผู้คนมาชุมนุมพบปะกันได้
ขยายความต่อไป บ้างก็ว่ามีผู้พบเห็นคนขี่ม้า
หรือนั่งรถม้ามาทำลายไร่นายมั่งคั่ง บ้างก็
พบคนตัดฟืนหรือคนเฝ้าถ่านเดินออกมาจาก
ป่าแล้วก็สร้างจินตนาการขึ้นเพราะความกลัว
เรื่องที่เล่าจึงมีสีสันมากขึ้นทุกที ข้าวสาลีเรื่อง
brigands นี้ได้มีการกระพือขึ้นขณะที่ฝรั่งเศส
กำลังอยู่ในระหว่างฤดูเก็บเกี่ยว กล่าวคือข้าว
เริ่มสุกตั้งแต่เดือนมิถุนายน กว่าจะสิ้นสุดก็
เดือนสิงหาคม ในช่วงนี้จึงเป็นช่วงสำคัญ
สำหรับชาวนาที่ถึงตาที่จะได้พืชผลดีกว่าปี

^{๒๕} Georges Lefebvre, *The Great Fear of 1789*. (New York : Vin
tage Books, 1973), p. XIII.

ก่อนหรือไม่^{๒๖} จะได้แก้ไขสภาพความตกต่ำทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น การรอคอยพืชผลที่จะเก็บเกี่ยวนี้เป็นเรื่องสำคัญเพราะความกลัวเรื่องการขาดแคลนอาหารเป็นความกลัวที่ซ่อนลึกอยู่ในใจของชาวนาตลอดเวลา เมื่อการเก็บเกี่ยวไม่ดี สิ่งที่สำคัญก็คือ การกักตุนข้าว ชาวนาจะคอยหวาดระแวงว่าการขนส่งข้าวจากไร่นาเป็นเรื่องการเอาข้าวไปกักตุนใช้หรือไม่ วิกฤตการณ์เรื่องข้าวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้น จนต้องออกกฎหมายว่าต้องนำข้าวมาขายที่ตลาดเท่านั้น เพิ่งมาเลิกหลังจากที่มีการออกกฎหมายอีกฉบับใน ค.ศ. ๑๗๘๗^{๒๗} แต่แล้วเพียงปีเดียว เสนาบดี Necker ก็ต้องยกเลิกกฎหมายใหม่ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๗๘๘ เมื่อเห็นว่าเกิดภาวะขาดแคลนข้าว และเพื่อให้การโฆษณาเรื่องการขนส่งข้าวไปกักตุนจะได้เฟลลง การที่ชาวนากำลังรอคอยผลผลิตอยู่และเกิดมีข่าวลือว่าอาจมีโจรซึ่งชาวนาก็ไม่รู้ว่าเป็นใคร รู้แต่ว่าลึกลับและน่ากลัว และอาจเข้ามาทำลายไร่นาขณะที่ข้าวยังสุกไม่ได้หักเป็นได้นี้ ทำให้

ให้ชาวนารู้สึกว่าจะต้องหยุดยั้งใจให้ได้ ชาวนาจึงเพิ่งเล็งไปยังขุนนาง เพราะเชื่อข่าวลือที่ว่า brigands คือกลุ่มคนที่พวกขุนนางส่งมา เช่นเดียวกับการว่าจ้างกองทหารต่างชาติให้มาต่อสู้กับพวกปฏิวัติ^{๒๘}

ในที่สุดชาวนาก็หมดความอดทน และเริ่มลุกฮือขึ้นทางภาคตะวันตก นับตั้งแต่วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๑๗๘๙ และสิ้นสุดลงวันที่ ๖ สิงหาคมปีเดียวกัน การลุกฮือของชาวนาสงบลงบริเวณชายแดนภาคใต้ที่ติดกับสเปน แม้ว่าความไม่สงบที่เกิดขึ้นจะไม่ปรากฏทุกภาค แต่ข่าวลือที่ก่อให้เกิด The Great Fear นั้นแพร่กระจายในวงกว้างมาก ความวุ่นวายจึงขยายวงตามไปด้วย ชาวนาได้เข้าปล้นวัวและคฤหาสน์ของขุนนาง บางแห่งก็ถูกเผาเพื่อทำลายเอกสารการเช่าที่ดิน บางแห่งก็เพียงแค่บีบบังคับให้ seigneur เลิกการเก็บภาษีตามระบบฟิวดัล แต่การมุ่งทำร้ายร่างกายนั้นแทบจะไม่ปรากฏเลย นอกจากนั้นชาวนาที่ก่อการจลาจลก็รอดอนริวที่ล้อมที่ดินและป่าซึ่งปิดกั้นสิทธิโดยส่วนรวมที่ชาวบ้านเคยมี แต่ต้อง

^{๒๖} Ibid., p. 198.

^{๒๗} Ibid., p. 12; 25.

^{๒๘} ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวนาเรียกโจรว่า Mazarines ส่วนในเขตภาคกลางบ้างก็เรียกว่ากลุ่มอันธพาลอังกฤษ (La bande anglaise) Cobban, *A History of Modern France*, p. 157.

มาเดือดร้อนเพราะกฎหมาย ก.ศ. ๑๗๖๗ ที่ให้ลัทธิ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของอำนาจศักดินาถูกขวางปาและทำลาย ขบวนการถูกปล้นแย่งชิง ผู้ที่ชาวบ้านสงสัยว่ากักตุนข้าวก็ถูกข่มขู่ หรือไม่ก็ถูกปล้นบ้านเรือนแม่กระทั่งเจ้าของโรงสีข้าว และคนทำขนมปังก็ถูกคุกคามไปด้วยเพราะชาวบ้านเชื่อว่าเป็นแหล่งกักตุนข้าวที่เก็บเกี่ยวมาเพื่อหวังกำไรราคา^{๒๕}

ความระส่ำระสายที่เกิดขึ้นในเขตชนบทของฝรั่งเศสนับตั้งแต่วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๑๗๘๙ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มแห่งการปฏิวัติของชาวนานั่นเกิดขึ้นเพราะชาวนาไม่แน่ใจในชะตากรรมของตัวเอง ความล้มเหลวของสถาบันนครในการเรียกประชุมเพื่อแก้ไขภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศสซึ่งชาวนาเชื่อว่าจะทำให้ความเดือดร้อนของตนสิ้นสุดไป ด้วยความเงิบของสภาแห่งชาติในการสานต่อเรื่องร้องทุกข์ของชนบททั้ง ๆ ที่ฐานันดรที่ ๓ กุมอำนาจอยู่ ประกอบกับการเกิดข่าวลือเรื่อง brigands ที่เชื่อว่าขุนนางส่งออกมาบ่อนทำลายฐานันดรที่ ๓ ซึ่งการส่งออกมาบ่อนทำลายในชนบทจะได้ผลมากกว่าส่งเข้าไปยังกรุงปารีส บ้างยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ชาวนาเกิดความหวั่นไหวว่าจะตกเป็นผู้รับความเดือด

ร้อนทั้งปวง จึงแสดงปฏิกิริยาอย่างฉับพลันและในวิถีทางที่รู้จักคือ การทำลายทรัพย์สินของชนชั้นขุนนางและเมื่อเห็นว่าสิ่งที่ตนได้รวบรวมเขียนร้องทุกข์ไปในนั้นอาจไม่มีใครสนใจช่วยเหลือจริง ๆ ชาวนาจึงเปลี่ยนมาเรียกร้องให้จัดการยกเลิกอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ของระบบศักดินาให้หมด

ผู้นำการปฏิวัติที่กรุงปารีสไม่ได้คาดว่าจะเป็นความโกลาหลในชนบทจนเกือบจะเรียกว่าอยู่ในสภาพที่ไร้กฎหมายเกิดขึ้น จึงจำต้องหาทางยุติสภาพบ้านเมืองที่ไร้ข้อแปดโดยเร็ว ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีเจตนามาก่อนนั้นคือการยกเลิกระบบศักดินา

สาเหตุประการสำคัญที่ชนชั้นกลางที่คุมสภาแห่งชาติไม่ได้คิดเรื่องการยกเลิกสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของ seigneur ในประการหนึ่ง เพราะชนชั้นกลางจำนวนไม่น้อยก็มีฐานะเป็น seigneur ที่ได้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษของระบบการถือครองที่ดินแบบศักดินาอยู่ (seigneurial system of land tenure) และอีกประการหนึ่ง การมีสิทธิเก็บภาษีต่าง ๆ นั้นชนชั้นกลางถือว่าเป็นลักษณะของการมีกรรมสิทธิในทรัพย์สินซึ่งชนชั้นกลางไม่ได้ต่อต้าน ชนชั้นกลางเรียกร้อง

^{๒๕} Doyle, Op. cit., p. 198.

เรื่องความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย การมีสิทธิเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆอย่างเท่าเทียมกัน แต่ไม่ได้ให้ยกเลิกเรื่องการเป็นเจ้าของในทรัพย์สิน เพราะปรากฏว่าพวกก่อการปฏิวัติคิดลงโทษทรัพย์สินเฉพาะของขุนนางหนีออกนอกประเทศเท่านั้น ขุนนางที่ยังอยู่ในฝรั่งเศสสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการให้เช่าที่ดินอย่างเดิม^{๓๐} แต่ในระยะแรกที่เกิดความไม่สงบในชนบท ชนชั้นสูงที่กำลังจะเสียสิทธิต่าง ๆ คิดว่าเป็นความมั่งร้ายของพวกปฏิวัติ ส่วนชนชั้นกลางที่กรุงปารีสก็คิดว่าแผนการของชนชั้นสูงที่เสียอำนาจในการบริหารประเทศ จึงก่อให้เกิดความระส่ำระสายขึ้น

Anguished nobles blamed bourgeois plots; third estate leaders blamed aristocratic ones. Nobody appeared to believe that the peasantry were acting for themselves.....It was to prevent this that feudalism was abolished on 4 August.”^{๓๑}

การประกาศของสภาแห่งชาติอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙

นั้น ไม่ได้อ้างถึงความเดือดร้อนวันว้ายที่กำลังเกิดในชนบท และเริ่มต้นว่า “The National Assembly entirely destroys the feudal regime...” ด้วยเหตุนี้สำหรับคนทั่วไปจึงดูเหมือนว่า นี่เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมของคณะปฏิวัติและการที่ระบบศักดินาเกี่ยวพันกับฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ จึงยังทำให้มันใจว่าเป็นสิ่งที่ชนชั้นกลางหรือฐานันดรที่ ๓ ย่อมจะกระทำโดยไม่น่าสะอิดใจแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ผู้นำในการปฏิวัติยังคงสงวนสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่ ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏว่า การยกเลิกสิทธิตามระบบศักดินามี ๒ วิธี วิธีแรกคือยกเลิกโดยไม่ต้องจ่ายเงินชดเชย ได้แก่ tithes ที่เสียให้แก่วัด และยกเลิกการพิพากษาคดีของศาลที่ seigneur^{๓๒} ตั้งขึ้นและเก็บรายได้จากศาลของตน แต่ภาษีอื่น ๆ นั้นถือว่าเป็นทรัพย์สิน การลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินจะทำได้ก็ต่อเมื่อชาวนาสามารถให้อะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนซึ่งเปรียบเสมือนการไถ่ถอนสิทธินั้นเท่านั้น^{๓๒}

ในระยะแรกชาวนายังไม่ตระหนักใน

^{๓๐} Lefebvre, *The Coming of French Revolution*, p. 134.

^{๓๑} Doyle, *Op. cit.* p. 202.

^{๓๒} *Ibid.*, p. 206.

ข้อยกเว้นของผู้นำการปฏิวัติ นัก เหตุการณ์
วุ่นวายก็สงบลง และการที่ชาวนาเองก็มีการ
แบ่งกลุ่มย่อยเป็นลำดับชั้นไม่รวมตัวกันอย่าง
แท้จริงทำให้บทบาทของชาวนาเงียบไปที่ละ
น้อยหลังจากนั้นมาและเคลื่อนไหวรุนแรงอีก
ครั้งหนึ่งในเหตุการณ์ทางภาคตะวันตกและ
ภาคใต้ใน ค.ศ. ๑๗๙๓ ที่เรียกว่า “La
Vendée” ซึ่งเป็นเหตุการณ์รุนแรงที่มีผู้เสียชีวิต
ไม่ต่ำกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน^{๓๓} นับเป็น
สงครามกลางเมืองครั้งสำคัญที่สุดในช่วงการ
ปฏิวัติฝรั่งเศส เหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวนา
ร่วมมือเป็นฐานกำลังให้แก่พวกนิยมกษัตริย์
และขุนนางที่หลบหนีออกไปก็คือความรู้สึก
ผิดหวังกับผู้กุมอำนาจที่กรุงปารีส และเห็น
ว่าคนที่อยู่ในชนบทยังเสียเปรียบในเรื่องสิทธิ
ต่าง ๆ หลายประการ โดยเฉพาะต้องถูกเกณฑ์
ทหาร เหตุการณ์ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า
ชาวนาเป็นฐานันดรที่สามที่แปลกแยกจากผิ
ปกครองที่กรุงปารีส และการจะเคลื่อนไหว
ใด ๆ ก็เนื่องมาจากความรู้สึกในความ
อยุติธรรมที่ได้รับ ไม่ว่าผู้ก่อความอยุติธรรม
นั้นจะเป็นขุนนางหรือนักกฎหมายแบบโรเบส
ปีแอร์ เพราะฉะนั้น บทบาทของชาวนา

ในกระบวนการปฏิวัติปี ๑๗๙๙ จึงไม่ใช่
การร่วมอุดมการณ์ของฐานันดรที่สาม
เป็นแต่เพียงว่าการเรียกร้องของชาวนาครั้ง
นั้นเกิดขึ้นในขณะที่ชนชั้นกลางที่กรุงปารีส
กำลังล้มล้างอำนาจของขุนนางและกษัตริย์
เมื่อเกิดสถานการณ์บางอย่างที่ไม่ได้อยู่ใน
แผนการคือ ข่าวลือเรื่องโจรผู้ร้ายเกิดขึ้น
ขณะภาวะการขาดแคลนอาหารดำเนินอยู่ทำให้
ชาวนาเกิดตื่นเต้นตกใจกลายเป็นการจลาจล
วุ่นวายในชนบท ผู้นำการปฏิวัติจึงต้องรวม
เอาเรื่องการล้มล้างพันธะผูกพันแบบศักดินา
เข้าไปในการปฏิวัติด้วย

เมื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ในอดีต เทศกาล
ฉลองวันชาติปี^{๓๔}ของชาวฝรั่งเศสที่มีค่าใช้จ่าย
ระหว่าง ๖๖-๒๘๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ^{๓๔} คงเป็น
เรื่องต้นตอของชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ เมื่อ
๒๐๐ ปีก่อนเป็นแน่ บรรยายากศที่ร่าเริงและ
ความสนุกสนานของประชาชนที่เต็มใจใช้จ่าย
ฉลองปี ๑๙๙๙ คงจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า
ฝรั่งเศสเดินทางมาไกลมากจนคุณ ภาพชีวิตของ
ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศในวันนี้และครั้ง
กระโน้นต่างกันทางที่น่ายินดีด้วยอย่างมาก ๖

^{๓๓} Douglas Johnson, “On Second Thoughts....Winds of Change—French Historian and the French Revolution,” *History Today*. Vol. 39, May 1989, p. 5.

^{๓๔} *Newsweek*. July 24, 1989.

ภาษาและหนังสือ ปีที่ ๒๒ : ๑-๒ (๒๕๓๒)

๕๐ บาท

วารสารกึ่งวิชาการของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

วิจารณ์ภาษาของนาเคประทีป

โฆษณาครั้งแรกในไทย

อิทธิพลของงานวรรณกรรมต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส

วรรณกรรมโอลิมปิกที่เกาหลี

บางทรรศนะเกี่ยวกับ 'เทพ มหาเปารยะ'

การศึกษาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

วรรณกรรมโซเวียตสมัยเลนิน ค.ศ. ๑๙๑๗ - ๑๙๒๔

การประชุมเพนตากอนครั้งที่ ๕๓ ที่มาสเตอร์ริชท์

ภาษาถิ่นในคำสอน

จากวงสนทนาสมาชิกสัมพันธ์ 'ชื่ออะไรดี' ถึง

'ชื่อนี้ไม่มีในพจนานุกรม (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน)'

นาเคประทีป

บทความและข้อเขียนอื่น ๆ อีกมาก

กุสุมา รัชมนันท์

อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์

บุญญา บริสุทธิ์

ศ. สุรางค์

พงษ์เทพ มหาเปารยะ

แถมสุข นุ่มนนท์

สัจชัย สุวัจนุต

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์

ช่อนกลิ่น พิเศษสกุลกิจ

ธนาลัย สุขพัฒน์ธี

วิพุธ ไสภวงศ์

ส่งธนาณัติ เช็คไปรษณีย์ ส่งจ่าย (ป.ณ. หน้าพระลาน กรุงเทพฯ ฯ) ในนาม

นายสัจชัย สุวัจนุต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นครปฐม ๗๓๐๐๐

สมาชิกปีละ ๕๐ บาท